

УДК: 328.124(4-672 EU)
Biblid 1451-3188, 15 (2016)
Год XV, бр. 56-57, стр. 9-20
Изворни научни рад

др Ненад А. ВАСИЋ
др Душко ДИМИТРИЈЕВИЋ¹

ЛОБИРАЊЕ У ПРЕГОВОРИМА О ПРИСТУПАЊУ ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

ABSTRACT

Lobbying for accession to the EU is an important factor in the negotiation process for all candidate countries because it allows more effective adoption, implementation and enforcement of European legislation (*acquis communautaire*). Since the negotiation process on accession to the European Union takes place in the framework of intergovernmental conferences, lobbying within the institutions of the European Union has a special significance in the opening and closing of all 35 negotiating chapters. As is known, the European Council made on 28 June 2013, the decision to open accession negotiations with the Republic Serbia. The negotiation process for accession to the EU officially started in Brussels on 21 January 2014. With the opening of chapter 24 relating to the sensitive area of justice, freedom and security, Serbia has made significant progress in harmonizing national legislation with European Union law. Within the obligations that were taken by this chapter, is inter alia, the adoption of regulations on the organization and carrying out lobbying

¹ Институт за међународну политику и привреду, Београд. Електронска пошта: nenad.v@diplomacy.bg.ac.rs, dimitrijevicd@diplomacy.bg.ac.rs. Научни рад представља резултат истраживања на научном пројекту Института за међународну политику и привреду у Београду: „Србија у савременим међународним односима: Стратешки правци развоја и учвршћивања положаја Србије у међународним интегративним процесима – спољнополитички, међународни, економски, правни и безбедносни аспекти (пројекат бр. 179029)“ који финансира ресорно Министарство просвете, науке и технолошког развоја Владе Републике Србије, за период 2011–2016.

activities. With their implementation, Serbia will demonstrate its commitment to the whole accession process integrations in the European Union.

Key words: Lobbying, Chapter 24 of the *acquis communautaire*, the European Union, the Republic of Serbia, lobbying, the law on lobbying, negotiations, corruption.

1) УВОД

Лобирање представља професионалну делатност, односно вештину признату и прихваћену широм света.² Као професионална делатност, лобирање је неопходно ради нормалног и синхронизованог остваривања државних надлежности и функција. Кроз лобирање званичницима држава омогућава се допунско учешће у процесу одлучивања и заступања сопствених интереса унутар савремених међународних односа, а што указује на степен политичког развоја и демократског напретка. У савременим међународним односима, економски интереси све више представљају факторе који утичу на спољнополитичку оријентацију држава. Кроз различите форме јавне дипломатије званичници држава настоје да заштите и промовишу сопствене економске интересе у иностранству. Значај лобирања тако постаје приметан не само у институцијама високо развијених држава света (попут САД-а, Јапана, Француске, Велике Британије, Немачке, Кине, и др.), већ и у активностима и кампањама мање развијених држава. Помоћу политичког и дипломатског лобирања професионални лобисти, званичници држава и остали заинтересовани актери ангажују се у међународним односима, што посебно долази до изражаја у Европској унији која због своје специфичне организационе и институционалне структуре изискује потребу за таквим деловањем. У процесу европских интеграција, лобирање отуд има посебан значај јер се њиме омогућава учешће у одлучивању о најважнијим политичким, економским и међународним питањима.³ Кроз лобирање државе кандидати за приступање Европској унији спроводе сопствене, али и заједничке интересе Европске уније. Ефикасност и ефективност овог процеса, захтева ангажовање професионалних лобиста уз постојећи професионално обучен дипломатски кадар. У том смислу, ни Србија не сме заостајати у односу на друге земље ако жели остварење своје кандидатуре за чланство у Европској унији. Србија, наиме, мора да кроз постојећу државну архитектуру успостави и професионалне лобистичке центре

² У овом научном раду лобирање је препознато, схваћено и одређено као „скуп професионалних мера, практичних вештина и службених правних процедура спроведених кроз однос лобисте према лобираним у интересу клијента.“ Ненад А. Васић, *Увод у лобирање: пропедеутика науке о лобирању*, Neopress, Београд, 2015, стр. 7.

³ Ненад А. Васић, „Могућности дипломатског лобирања у Европској унији и стратегија спољне политике Републике Србије“, *Међународна политика*, бр. 1158-1159/2015, стр. 105-114.

како би се што боље припремила за усвајање значајних политичких и економских одлука од фундаменталне важности за њено чланство у Европској унији.⁴ То подразумева већи ангажман професионалног и дипломатског кадра у преговорима око услова који су обухваћени у 35 преговарачких поглавља Европске уније. Приступни преговори о пуноправном чланству фактички доприносе активирању лобистичких механизма, што је, уосталом, постало и видљиво на претходно одржаним Међувладиним конференцијама Србије и Европске уније. Кроз дипломатско лобирање и уобичајене облике билатералног и мултилатералног преговарања, као и кроз званичне и мање званичне форме професионалног лобирања, Србија може да утиче на најзначајније токове интегративних процеса, почев од регулисања питања да ли ће се и кад отворити поједина поглавља, односно када ће иста бити затворена. Наравно, предуслов је позитивна оцена надлежних органа Европске уније да је Србија задовољила потребне стандарде утврђене у њеним правним тековинама. У том погледу, на почетку преговарачког процеса европских интеграција пред Србијом су се наша многебројна отворена питања везана за Поглавље 24 која се односе на правду, слободу и безбедност, с посебним освртом на реформу полиције, а потом и на питања из Поглавља 23 које се односи на правосуђе и основна права, с нагласком на активности на плану спречавања корупције.⁵

С обзиром на претходна искуства држава чланица Европске уније у вези приступних преговора, било би могуће претпоставити да ће успех преговарачког процеса Србије са Европском унијом зависити не само од усвајања европских правних тековина (*acquis communautaire*), већ и од познавања компаративних лобистичких система и начина функционисања Европске уније као међународне организације *sui generis*.⁶

2) ЛОБИРАЊЕ И ЕВРОПСКА УНИЈА

Лобирање унутар Европске уније настало је из потребе за посредовањем и остваривањем специфичних националних и друштвених интереса. Да би се интереси са националног нивоа пренели у институционалне механизме Европске уније било би потребно плански и систематизовано уредити деловање

⁴ „Процес приступања Републике Србије Европској унији“, Интернет: <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/teme/proces-pristupanja-republike-srbije-eu?lang=lat> 29.04. 2016.

⁵ Поред спречавања примања и давања мита, важно је и спречавање трговине утицајем. Видети: Ненад А. Васић: „Лобирање и супротстављање трговини утицајем у Републици Србији и Европској унији“, у: *Супротстављање савременим облицима криминалитета – анализа стања, европски стандарди и мере за унапређење*, Криминалистичко-полицијска академија, Фондација Ханс Зајдел, Београд, Том 2/2015, стр. 281-298.

⁶ Ненад А. Васић: *Упоредни лобистички системи*, Neopress, Београд, 2015, стр. 73-110; *Лобирање у међународним организацијама*, Neopress, Београд, 2015, стр. 41-84.

различитих лобија или „интересних група“. Поред „овлашћених лобиста“, тј. дипломатских представника, државе често стварају и посебне лобије или интересне групе које делују унутар механизма Европске комисије, Европског парламента и Савета у правцу доношења оптималних политичких одлука од значаја за остварење њихових националних интереса. Иако је лобирање присутно од самог почетка настанка Европске уније, оно није на доследан начин правно регулисано у супранационалним оквирима европског политичко-административног система.⁷ Наиме, осим у неколицини држава пуноправних чланица Европске уније, лобирање је остало ван законских оквира.⁸

Према налазу Сузане Малкаи из *Transparency International*, који је објављен у извештају од 15. априла 2015. године, најбоље рангирана институција унутар Европске уније јесте Европска комисија са 53 поена, а од држава пуноправна чланица Република Словенија са 55 поена од максимално могућих 100 поена.⁹ Испитивање које је именована извршила на узорку односило је се на стање и квалитет лобирања у 19 држава пуноправних чланица ЕУ, укључујући ту и европске институције: Европску комисију, Европски парламент и Савет ЕУ. У закључку њеног налаза видљиво је незадовољство званичника Европске комисије у Бриселу, али и у Републици Словенији поводом евидентних правних празнина у регулаторним оквирима, као и у лошој имплементацији усвојених правила.¹⁰

Поред недостатака испољених у правној регулацији лобирања у земљама Европске уније, постоје евидентно и други проблеми који се односе на лобистичку организацију, а који стоје на путу успешном обављању лобистичких делатности унутар институционалних оквира Европске уније. Вреди тако поменути, да су од 23. јуна 2011. године, сви појединци и представници лобистичких фирми који се баве лобирањем у Европској комисији и Европском парламенту обавезни да се региструју у тзв. Регистру транспарентности.¹¹ Уписом у Регистар сви актери лобистичких активности прихватају једнострано и добровољно кодекс понашања који их обавезује док представљају сопствене интересе унутар система Европске уније. У односу на претходни регистар, могућност лобирања је на овај начин проширена јер

⁷ Сандро Гоци, *Европска влада*, БМГ, Београд, 2003, стр. 11. Видети: Irina Michalovitz, *EU Lobbying: Principals, Agents and Targets Strategic Interest Intermediation in EU Policy-making*, Lit Verlag, Münster/Berlin, 2004.

⁸ Danica Fink-Hafner, „Normativna regulacija lobija in lobiranja na nacionalni in nadnacionalni ravni“, u: *Interesna združenja in lobiranje, Politološki dnevi*, 1995, str. 281-301.

⁹ Suzanne Mulcahy, *Lobbying in Europe – Hidden Influence, Privileged Access*, Transparency International, Berlin, 2015, pp. 5, 8.

¹⁰ Ibidem

¹¹ *Transparency Register*, Интернет: <http://europa.eu/transparency-register/> 30. 4. 2012.

обухвата и адвокатске канцеларије, невладине организације, трустове мозгова, односно све појединце и представнике организација који се баве креирањем јавних политика у Европској унији, али и њиховом применом. Упис у Регистар транспарентности није обавезан за верске заједнице, политичке партије, званичне регионалне, локалне и месне самоуправе. Уколико представници локалних самоуправа желе да се добровољно региструју, то могу самостално да обаве. Активну кампању за увођење Регистра лобиста у Бриселу воде представници Савеза за транспарентност лобирања и етичку регулацију (*The Alliance for Lobbying Transparency and Ethics Regulation – ALTER-EU*).¹² Иначе, ALTER-EU настао је као реакција на Европску иницијативу о транспарентности (*European Transparency Initiative – ETI*), у Бриселу, јуна 2005. године. Против Регистра транспарентности били су званичници два лобистичка удружења – Удружења европских службених саветника (*The European Public Affairs Consultancies' Association – ЕРАСА*), и Удружења европских професионалних саветника (*Society of European Affairs Professionals – SEAP*), који су настојали да сачувају мањи степен јавности и старе привилегије. Професионално противљење увођењу Регистра транспарентности изразили су и комерцијални лобисти, који доминирају међу лобистима у Бриселу и у Стразбуру. Процес пререгистрације у Регистар транспарентности трајао је у прелазном року од годину дана и завршен је 23. јуна 2012. године. Према званичним статистичким подацима из Регистра транспарентности Европског парламента и Европске комисије, закључно са 30. априлом 2016. године, произилази да је 9.084 правних актера било више регистровано у односу на годину пре када је било регистровано њих 7.090.¹³ Најмногобројнији међу њима били су пословни лобисти – њих 4.622. На другом месту били су лобисти невладиних организација, и то 2.294. На трећем месту били су професионални консултанти, адвокати и самостални консултанти – њих 1.050. На четвртм месту били су трустови мозгова и истраживачке и академске институције – 650. На петом месту биле су организације које представљају локалне, градске и регионалне власти, као и остале јавне и мешовите ентитете – 427. И на шестом месту биле су организације које представљају црквене и религијске заједнице – њих 41.

Да би се успешно лобирало у Европској унији, потребно је добро познавање лобистичког система и службених процедура. Такође, веома је важно познавање правног оквира лобирања у Европској унији где се, поред професионалног, обавља и дипломатско лобирање кроз различите форме билатералног и мултилатералног преговарања. Ради убрзања процеса приступања Србије Европској унији, било би од велике помоћи ангажовање

¹² *The European Transparency Initiative and ALTER-EU*, Интернет: <http://www.alter-eu.org/> 30. 4. 2012.

¹³ *Statistics*, Интернет: <http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/homePage>. 30. 4. 2016.

професионалних лобиста и дипломата у самом Бриселу и Стразбуру, специјализованих за европске интеграције. То посебно важи за актуелне преговоре Србије за пуноправно чланство у Европској унији, где је познавање организације и надлежности ове организације, те компликованог система одлучивања, од примарног значаја за завршетак интегративних процеса.

3) ЛОБИРАЊЕ И ПРИСТУПНИ ПРЕГОВОРИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ СА ЕВРОПСКОМ УНИЈОМ

Као што је познато, Србија је 29. априла 2008. године потписала Споразум о стабилизацији и придруживању са Европском унијом, који је ступио на снагу 1. септембра 2013. године.¹⁴ Потом, Србија је поднела захтев за пријем у чланство Европске уније 22. децембра 2009. године. Европски савет донео је 1. марта 2012. године одлуку да Србији додели статус кандидата за чланство у Европској унији, док је 28. јуна 2013. године донео одлуку да се отворе приступни преговори.

На заседању Европског савета, у другој половини децембра 2013. године, усвојена је Генерална позиција о приступним преговорима Србије Европској унији. Позиција садржи два документа: 1) Уводно излагање Европске уније на првој Међувладиној конференцији, и 2) Преговарачки оквир за приступање Србије Европској унији. Преговарачки оквир садржи прописане процедуре за читањем преговарачки процес. Нагласак се даје условима под којима ће Србија као држава кандидат усвајати и извршавати правне тековине Европске уније подељене у 35 тзв. преговарачких поглавља. Од Србије се очекује да обезбеди пуно спровођење кључних реформи у области законодавства, посебно у области реформе правосуђа, борбе против корупције и организованог криминала, реформе јавне управе, независности институција, реформе у области медијског права, дискриминације и заштите мањина. Посебан нагласак је на хармонизацији преговарачког процеса, односно на балансираном напретку у свим поглављима, а посебно у Поглављу 23 – правосуђе и основна права, и Поглављу 24 – правда, слобода и безбедност, чији прогрес треба да буде у функцији напретка осталих поглавља.

Преговори о приступању Европској унији званично су започели 21. јануара 2014. године у Бриселу, организацијом прве Међувладине конференције на којој су размењени ставови између представника Европске уније и Србије. На Конференцији је представљен преговарачки оквир Европске уније, преговарачки тим Србије, као и пословна агенда Међувладине конференције

¹⁴ Душко Димитријевић, „Развој билатералних односа са Европском унијом“, у: Душко Димитријевић, Ивона Лађевац (уред), *Проширење Европске уније на Западни Балкан*, Институт за међународну политику и привреду, Београд 2009, стр. 55-64.

по посебним преговарачким поглављима. Састанци су одржавани на политичком и административно-техничком, односно експертском нивоу. Први корак пре отварања сваког од 35 поглавља односи се на аналитички преглед и компарацију Европског законодавства са важећим законодавством у Србији. Ова фаза аналитичког прегледа законодавства отпочиње са тзв. експланаторним *screening*-ом, у оквиру којег Европска комисија представља држави кандидату правне тековине ЕУ подељене у преговарачка поглавља, док се кроз узајамни преглед законодавства оцењује и процењује ниво усклађености правног система државе кандидата са правом Европске уније. Потом се утврђују разлике између два законодавства и мере за превазилажење ових разлика, на основу чега се израђује акциони план за примену мера и потребни рокови за имплементацију. Након завршетка узајамног прегледа (тзв. билатералног *screening*-а), Европска комисија презентује извештај са препорукама о отварању преговора као и критеријуме за отварање преговора о појединим поглављима. Аналитички преглед законодавства, који је отпочео у септембру 2013. године, завршио се крајем марта 2015. године.¹⁵ Европска комисија најпре је планирала да достави све извештаје о прегледу радној групи Комитета за проширење Савета Европске уније (COELA), која би их размотрила до краја 2015. године. Иако су представници Европске комисије неретко истицали да су задовољни досадашњим током приступних преговора са Србијом, иако је у Комитету за проширење почетком априла 2016. године подржано отварање поглавља 24, ипак је због противљења Хрватске остало отвореним питање отварање поглавља 23 које се односи на правосуђе и основна права. Наиме, на заседању COELA у Бриселу Хрватска је, пре свега, тражила да Србија измени закон и укине универзалну надлежност суда за ратне злочине у Београду, као и да гарантује да ће хрватска мањина бити аутоматски заступљена у српском парламенту, те би Хрватска тек након тога као чланица ЕУ била спремна да да „зелено светло“ за отварање поглавља 23.¹⁶ С обзиром на настали проблем са Хрватском око приступања Европској унији, као и на специфичности Преговарачког оквира које се односе на напредак у односима са Косовом, ваљало би се осврнути на утицај лобирања у овим процесима.

¹⁵ Поступак аналитичког прегледа домаћег законодавства започео је тако и пре одржавања прве Међувладине конференције, односно пре отварања преговора, што је било неуобичајено за дотадашњу праксу. Наиме, то је урађено с обзиром на интерес који је Европска унија показала за поглавље 23 (правосуђе и основна људска права), поглавље 24 (правда, слобода и безбедност) и поглавље 35. (остала питања) које ће обухватити „нормализацију односа са Приштином“.

¹⁶ „Хрватска блокирала Србију, без сагласности за Поглавље 23“, Интернет: <http://rs.n1info.com/a150114/Vesti/Hrvatska-blokirala-Srbiju-bez-saglasnosti-za-Poglavlje-23.html> 01.05.2016.

Тако, није непознато да су на нивоу ресорних министарстава формиране одређене лобистичке групе за приступне преговоре са Европском унијом. Ако анализирамо стање у Министарству спољних послова, чији представници активно учествују у владиним телима у процесу приступања Европској унији, произилази да први потпредседник Владе и министар спољних послова јесте истовремено и члан Координационог тела које је задужено да разматра најважнија питања и усмерава послове из делокруга органа државне управе у процесу приступања Европској унији. О текућим питањима у процесу приступања стара се Савет координационог тела, чији је члан, испред Министарства спољних послова, државни секретар у својству председника Преговарачке групе 31. Министарство спољних послова носилац је активности за Преговарачку групу 31 – спољна, безбедносна и одбрамбена политика. Министарство спољних послова, такође, учествује у раду следећих преговарачких група за преговоре о приступању Србије Европској унији, као члан: Преговарачкој групи 23 – правосуђе и основна права; Преговарачкој групи 24 – за питања правде, слободе и безбедности; Преговарачкој групи 30 – за економске односе са иностранством; Преговарачкој групе 34 – за институције и Преговарачкој групи 35 – за остала питања. Државни секретар Министарства спољних послова члан је преговарачког тима Србије који учествује у изради преговарачких позиција и задужен је за вођење преговора у свим поглављима и фазама преговора. Такође, активну улогу у процесу приступања и преговора имају и представници Сталне мисије Србије при Европској унији који обављају послове секретара и заменика секретара Међувладине конференције. У циљу праћења примене Споразума о стабилизацији и придруживању Србије и Европске уније, формирана су следећа тела у којима учествују представници Министарства – Савет за стабилизацију и придруживање, који је задужен за разматрање најважнијих питања која се тичу спровођења Споразума о стабилизацији и придруживању (ССП) и чији су чланови: министар без портфеља задужен за европске интеграције, шеф преговарачког тима, државни секретар Министарства, амбасадор Србије при Европској унији, заменик директора Канцеларије за европске интеграције и представник Сталне мисије Србије при Европској унији, као и секретар Савета и Одбора за стабилизацију и придруживање који је задужен за решавање специфичних питања која се тичу примене ССП-а, уз одржавање састанака по потреби између рада Савета, чији је члан и државни секретар Министарства. Представници Министарства учествују и у раду Пододбора ССП за правду, слободу и безбедност и Пододбора ССП за трговину, индустрију, царине и порезе.¹⁷ На изнетом примеру Министарства спољних послова може се јасно уочити комплексност организације надлежне за

¹⁷ „Политички односи Републике Србије и Европске уније”, Министарство спољних послова Републике Србије, Интернет: <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/spoljna-politika/eu/rep-srbija-eu?lang=cyr> 18.08.2016.

спровођење активности везаних за приступне преговоре са Европском унијом у областима за коју је ово Министарство надлежно. Мрежа интеракција које поједини субјекти унутар и ван Министарства морају остварити са различитим европским органима унутар система Европске уније, изузетно је компликована будући да су надлежности у области законодавства и извршне власти Европске уније различито дистрибуиране на Европску комисију, Савет и Европски парламент. Стога је утицај званичних дипломатских представника Србије на ова тела недовољан, како по својим капацитетима тако и по делотворности, узимајући у обзир утицаје који остварују званични и „незванични“ представници других држава у односима са њима. То се конкретно може очитовати из броја домаћих службеника који су више стручно ангажовани, него у вршењу лобистичких активности (ово тим пре ако се направи строга компарација броја запослених дипломата у односу на број запослених у органима Европске уније где поједини, попут Европске комисије, запошљавају више десетина хиљада људи а да при томе имају значајне законодавне и извршне компетенције). Пошто процес одлучивања на нивоу Европске уније постаје из дана у дан све компликованији, то ће захтевати од дипломата који се професионално баве лобирањем да истовремено прате и рад појединих њених органа с аспекта појединих националних политика. Као што је познато, у лобирању је важно бити први, зато је неопходно да лобисти добро познају структуру Европске уније, процесе одлучивања, актуелности и органе који доносе одлуке. С обзиром да лобирање захтева и једно неформално и дискретно ангажовање, концентрисано на успостављању веза и склапању компромиса између интересних група и главних органа Европске уније, јасно је да би Србија у циљу остварења својих спољнополитичких приоритета (међу које спада отварање и затварање преговарачких поглавља), морала додатно оснажити свој лобистички потенцијал кроз установљавање нових лобија и неформалних интересних група. Лобистичке групе у Европској унији распоређене су на националном, европском и међународном нивоу, већ у зависности од области деловања, чланства, утицаја и финансијске снаге. Без обзира да ли су ти лобији организовани на државном и предузетничком нивоу (од предузећа, специјализованих адвокатских канцеларија до лобистичких удружења попут Удружења привредних комора *Eurochambre*), или, пак, на нивоу невладиних организација (NGO), лобије по правилу треба установљавати ради вршења утицаја и решавања конкретних отворених питања. Умеће да се конституише успешна лобистичка кампања, у погледу отварања и затварања спорних поглавља, зависиће од максимирања утицаја на погледе главних органа Европске уније у односу на минимизирање, тј. спречавање оних играча који се налазе на супротној страни.¹⁸ Притом, ни

¹⁸ На овакав закључак наводи нас изјава Европског комесара за проширење Јоханеса Хана који је на Трећој међувладиној конференцији Србије и ЕУ одржаној 18. јула 2016. године у Бриселу истакао, „отварање поглавља 23 и 24 велики тренутак за ЕУ и Србију“, те да су

једног тренутка не би смела да се занемари чињеница да на супротној страни увек стоји неки други лоби. Данас у Европској унији постоји неколико хиљада лобистичких група, што указује на њихов појачан значај у европској арили.¹⁹

4) ИЗВОРИ

- “Statistics”, <http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/homePage>, Интернет: 30. 04. 2016.
- “The European Transparency Initiative and ALTER-EU”, Интернет: <http://www.alter-eu.org/> 30. 04. 2012.
- “Transparency Register”, Интернет: <http://europa.eu/transparency-register/> 30. 04. 2012.
- “Процес приступања Републике Србије Европској унији”, Интернет: <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/teme/proces-pristupanja-republike-srbije-eu?lang=lat> 29. 04. 2016.
- “Хрватска блокирала Србију, без сагласности за Поглавље 23”, Интернет: <http://rs.n1info.com/a150114/Vesti/Hrvatska-blokirala-Srbiju-bez-saglasnosti-za-Poglavlje-23.html>, 01. 05. 2016.
- „Отворена поглавља 23 и 24 у преговорима Србије и ЕУ”, Интернет: <http://www.srbija.gov.rs/vesti/vest.php?id=269573> 18.08.2016.
- „Отворена поглавља 23 и 24 у преговорима Србије и ЕУ”, РТС, Тањуг, <http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/1/politika/2390305/otvorena-poglavlja-23-i-24-u-pregovorima-srbije-i-eu.html>, 18.07.2016.
- „Политички односи Републике Србије и Европске уније”, Министарство спољних послова Републике Србије, Интернет: <http://www.mfa.gov.rs/sr/index.php/spoljna-politika/eu/rep-srbija-eu?lang=cyr> 18.08.2016.
- Fink-Hafner, D. “Normativna regulacija lobija in lobiranja na nacionalni in nadnacionalni ravni”, u: *Interesna združenja in lobiranje, Politološki dnevi*, 1995.
- Michalovitz, I., *EU Lobbying: Principals, Agents and Targets Strategic Interest Intermediation in EU Policy-making*, Lit Verlag, Münster/Berlin, 2004.

„шеф словачке дипломатије Мирослав Лајчак и његов тим допринели да се постигне договор и пређу последњи километри до отварања поглавља”, притом наглашавајући да закон о јурисдикцији, на чијој је измени Хрватска инсистирала у процесу преговора Србије са ЕУ, „није део споразума о приступу Србије ЕУ“. Видети: „Отворена поглавља 23 и 24 у преговорима Србије и ЕУ”, РТС, Тањуг, <http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/1/politika/2390305/otvorena-poglavlja-23-i-24-u-pregovorima-srbije-i-eu.html>, 18.07.2016.

¹⁹ Ирена Петерлин, „Значај лобирања у Европској унији”, *Анали Правног факултета у Београду*, 2006, бр. 2, стр. 230-250.

- Mulcahy, S., *Lobbying in Europe – Hidden Influence, Privileged Access*, Transparency International, Berlin, 2015.
- Васић, Н., “Могућности дипломатског лобирања у Европској унији и стратегија спољне политике Републике Србије”, у: *Међународна политика*, Београд, бр. 1158-1159/2015.
- Васић, Н. А., “Лобирање и супротстављање трговини утицајем у Републици Србији и Европској унији”, у: *Супротстављање савременим облицима криминалитета – анализа стања, европски стандарди и мере за унапређење*, Криминалистичко-полицијска академија, Фондација Ханс Зајдел, Београд, Том 2/2015.
- Васић, Н. А., *Увод у лобирање: пропедутика науке о лобирању*, Neopress, Београд, 2015.
- Васић, Н. А., *Лобирање у међународним организацијама*, Neopress, Београд, 2015.
- Васић, Н. А., *Упоредни лобистички системи*, Neopress, Београд, 2015.
- Гоци, С., *Европска влада*, БМГ, Београд, 2003.
- Димитријевић, Д., „Развој билатералних односа са Европском унијом“, у: Душко Димитријевић, Ивона Лађевац (уред), *Проширење Европске уније на Западни Балкан*, Институт за међународну политику и привреду, Београд 2009.
- Петерлин, И., “Значај лобирања у Европској унији”, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 2/2006.

5) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

С обзиром на то да Европска унија има аутономан правни поредак са сопственим институционалним лобистичким системом, различите државе посредством сопствених лобија или интересних група остварују различите врсте интереса унутар тог лобистичког система, почев од измене или замене правног оквира, па све до остваривања специфичних националних и регионалних интереса. За остваривање тог утицаја није довољна само политичка већ и економска моћ државе, али и способност званичника да воде преговоре који се спроводе и посредством лобиста и различитих релевантних лобија, а који су у стању да се изборе за остваривање националних интереса у процесу креирања правног поретка и процеса одлучивања унутар Европске уније. Функција лобиста заснива се на томе да придобију онога који доноси одлуке на начин да му представе предности појединих одлука као општег и јавног интереса. Узимајући у обзир како лобистички систем Европске уније функционише, било би веома битно за Србију да буде адекватно представљена на свим институционалним нивоима Европске уније. Активности званичних дипломатских представника у Бриселу или на различитим секторским нивоима Владе и министарстава, требало би да буде много динамичније. Такође, у процесу приступања Србије

Европској унији професионално лобирање, поред дипломатског, било би од изузетног значаја јер би се тиме створила могућност за предупређење негативних ефеката лобирања супротстављених страна у неком спору. Уједно, тиме би се на адекватан начин помогло европским службеницима у прикупљању правих информација у сврху усвајања афирмативних одлука по питању реализације виталних националних и државних интереса. Могућности заступања националних и државних интереса, ипак, не би требало преценити. С једне стране, у случају одступања радило би се о изузецима које треба уско схватати и у складу са ограниченим државним циљем. С друге стране, требало би се успешно изборити за њихово остварење. Отуд, сви релевантни државни актери треба да пажљиво истраже новчане трошкове и користи представљања у Бриселу пре него што званично затраже услуге лобиста у Бриселу и Стразбуру. Наравно, од великог значаја јесте и успешно остваривање интереса поглавља 24 које се односи на осетљиву област правде, слободе и безбедности, по којем је Србија прихватила и обавезу усвајања прописа о организацији и вршењу лобистичких делатности. Са њиховом имплементацијом, званичници из Србије несумњиво имају прилику да покажу званичницима у савременом свету и дипломатама у међународним односима своју спољнополитичку опредељеност Европској унији. Међутим, не би требало изгубити из вида чињеницу да, за разлику претходних случајева приступања Европској унији где су политички критеријуми били кључни само за почетак преговарачког процеса, у случају Србије политички критеријуми ће, по свој прилици, остати примарни све до краја преговарачког процеса будући да питање отварања и затварања Поглавља 35 о нормализације односа са Приштином условљава и друге преговарачке области.²⁰ Тим пре, процес преговора треба да обухвати рад на унутрашњем плану у смислу предузимања суштинских реформских корака, при чему консензус свих страна у процесу значи обезбеђивање лобистичке подршке свих држава чланица Европске уније. Професионално и дипломатско лобирање имаће отуд изузетну важност у постизању коначног преговарачких успеха.²¹

²⁰ У случају Србије, предвиђено је да поглавље 35 које се односи на регулисање питања нормализације односа Београда и Приштине, као и поглавља 23 и 24 буду отворена од почетка до краја приступних преговора. Иначе, преговори о приступању ЕУ сматрају се завршеним тек када се постигне сагласност ЕУ и државе кандидата у свих 35 поглавља и кад то потврди Европски савет. Све до тог момента постоји могућност поновног отварања поглавља у случају да држава кандидат не испуњава преузете обавезе. Уочи краја преговора одређује се и предвиђени датум приступања што је потребно и због затварања оних поглавља која имају финансијске импликације.

²¹ На овакав закључак упућује нас и успех постигнут на Трећој међувладиној конференцији Србије и ЕУ одржаној 18. јула 2016. године у Бриселу, када су отворена Поглавља 23 и 24. Видети: „Отворена поглавља 23 и 24 у преговорима Србије и ЕУ”, Интернет: <http://www.srbija.gov.rs/vesti/vest.php?id=269573> 18.08.2016.